

# „Pelléas ja Mélisande“.

## Ängi täis loos jääb vaatajale ka valguskiir

Suurt sisemist segadust ja ümbritseva mittemõistmist, millest Debussy ooper räägib, on igas tänase päeva hetkes.

**ARVUSTUS**  
**Ruth Alaküla**  
ERR-i muusikatoimetaja



Kui nii mõnegi Wagneri või Mozarti ooperi esmaettekannet Eestis on toimunud vaid mõned aastad pärast maailmaesiettekannet, siis Debussy ainsa ooperi „Pelléas ja Mélisande“ ooperilavale jõudmist tuli oodata tublisti kauem kui sajand. Nüüd on tegu teatud ja Eesti publikul avanenud harukordne võimalus prantsuse kuulsu helilooja ja belgia nobelisti ühistöö vilju nautida.

### Teksti ja muusika sümbioos

Claude Debussy otsis kaua oma ooperile ainet ja Maeterlincki näidend näis pakuvat sobilikku materjali, sest selles on vähe välist tegevust, kogu tähelepanu on koondunud psühholoogiliste nüansside edasiandmisele ja tegelaste läbielamistele. Debussy ei kirjutanud ooperile eraldi libreto, vaid võttis aluseks näidendi proosateksti, jättes algupärandist välja mõned stseenid. Siiski võttis kirjutamine aega 12 aastat. Tulemuseks on teksti ja muusika erakordne sümbioos.

Maeterlincki draama jutustab esmapilgul triviaalse loo armukolmnurgast, kus metsast leitud kaunitar armub oma abikaasa nooremasse venda. Siiski on selles peidus veel teine, palju suurem, sügavam ja keerulisem maailm, milles sümbolite ja meeleolude abil püütakse tungida inimese olemusse. Ja siis selgub, et inimese ei mõista teist inimest, maailma ega ka mitte iseennast. „Näeme saatust alati selja tagant, ka enda oma,“ ütleb Maeterlinck vanaisa Arkeli suu läbi.

Debussy ooperi lavalettoomine on isenesest julge ja riskialdis ettevõtmine, sest tegu pole kaugeltki isemängiva teatritüki või hitiparaadiga, nagu on näiteks prantsuse ooperikunsti suurim ekspordiartikkel Bizet „Carmen“.

Õigupoolest ei juhtugi pikas esimeses vaatuses suurt midagi. Lühikestes stseenides kirjeldavad tegelased toimunud sündmuse või asju, mida näevad. Kõige üle on valitsemas Debussy orkestri maalilised helimaastikud, mis on pidurdamatus, uinutavas kulgemises vältimatu katastroofi suunas. Lastes end sellest lõppematust voolust kaasa kanda, avanevad ooperi aarded.

### Tekstimaht väga suur

Lavastuse suurim vooorus on nii mitmedki tähelepanuväärsed ja nautitavad rollisooritused. Ooperi esietendusel laulsid peaosil valdavalt külalised, neist kaks prantslased, kellel on ilmselge kodukeele eelis. Ooperi teksti maht on väga suur ja kannab palju suuremat tähendust kui tavapärasel aariate neljaluselised sidud. Emakeeles laulmine toob kaasa erilise veenvuse ja sujuvuse, muusikaline fraas on loomulik, sõnadel on teistsu-



**Samy Camps**  
**Pelléasi rollis muutus esimese kohtumise pelglikust ujedast noormehest kirglikuks armastajaks.**  
**Karis Trassi**  
**Mélisande oli kaunis, ebamaine ja haavatav.**

Foto: Veljo Poom

gune, sugestiivne kõlavärv. See kõik kehkitab prantsuse laulja Samy Campsi kohta, kes Pelléasi rollis käis läbi selgelt välja joonistatud arengutee esimese kohtumise pelglikust ujedast noormehest kirglikuks armastajaks, kes on endas selgusele jõudnud.

Suurepärane partner oli talle Karis Trass, kelle Mélisande oli kaunis, ebamaine ja haavatav. Kuigi naise salapärase ilmumine Allemonde'i riiki toob kaasa segadust, arusaamatusi ja surma, jääb ta ise olemuselt tabamatuks ja hoomamatuks. Kõik ümberringi toimub Mélisande'i tahtest sõltumatult. Veelgi enam, ta ei näi mõistvat toimuvat, seda, et Pelléas on surnud, et temagi sureb. Ometi toob abielu Mélisande'iga kaasa

Golaud' tohutu muutumise. Saksa bariiton Stephan Loges tegi Golaud' rollis läbi muljetavaldava muutuse südamlisusest ja kaastundlikust mehest sõgedalt armukadedana ja pidurdamatu mõrtsukani.

Tundus, et belgia lavastajal Albert-André Lheureux' oli parem kontakt külalissolistidega, kelle rollid olid elavamad, emotsionaalsemad ja selgemini läbiviidud kui eesti artistidel, kes laulsid teisel etendusel. Ehkki kõik estoonlased laulsid väga, väga hästi, puudus neil ometi prantsuskeelsete solistide koduväljaku eelis ja nii oli suuresti tekstil põhinev vokaalne esitus varjundivõrra vaesem.

### Imeliselt lauldud Golaud

Estoonlastest tegi eredaima rolli Raiko Raalik. Tema Golaud oli alul küll eemalolev ja kõhklev oma suhtes Mélisande'iga, kuid mida enam olukord käest libises, seda tugevamini tõi Raalik välja kirgliku segaduse, mis kangelase hinges valitseb. Siiski oli Raaliku imeliselt lauldud Golaud algusest peale ähvardav ja kurjakuulutatav ja nii joonistus vähem välja Mélisande'iga abikaasa helgem pool.

Helen Lokuta Mélisande oli kuningannalik, enesekindel ja jõuline. Helder Harry Põlda poisikeselik Pelléas oli enam keskendunud oma sisele väljendusele kui suhtlemisele Mélisande'iga. Üldse oli kogu ansambli omavaheline kontakt

hapram, misantseenid vähem kõnekad kui esietendusel.

Oma vähese välise tegevusega on Debussy ooper lavastaja jaoks paras pähekel. Albert-André Lheureux võttis loo selgitamisel appi mustatiivulised saatuseinglid, kes ilmusid olulistel hetkedel, aga aitasid kinnitada ka lavakujundust, olles siiski sedavõrd tagasihoidlikud, et ei murdnud lavastuse traditsioonilist käekirja.

Ooperi lavalejõudmises oli ilmselt kaalukas osa dirigent Arvo Volmeri sügaval veendumusel, et sellel imelise muusikaga teosel on palju öelda ka Eesti publikule. Esimest korda juhatas ta ooperit kontsertettekandes ERSO ees juba 25 aastat tagasi.

Volmeri juhtimisel oli muusikaline tegevik kindlates kätes, andmata siiski liiga palju ruumi unenäoliseks unistamiseks. Ooperis on väga oluline dünaamilise skaala valitsemine. Kui Wagneri suurtes kulminatsioonides on isegi mõjus, kui orkestrit tagasi ei hoita ja suured kõlammassiivid varjutavad kohati laval toimuvat, siis paraku juhtus Debussy ettekan- del sedagi, et eesti lauljaid – peale Raiko Raaliku – ka päris keskmise *mezzo forte* löikudes orkestri varju jäid.

### Debussy ooperi lavalettoomine on julge ja riskialdis ettevõtmine.

Debussy muusikas peituvaid leitmotiive ja tegelaskujujudega seotud teemasid on muusikas esimese hooga raske välja kuulata. Autorite peidetud sõnumid tulevad ilmsiks lavastuses ja lavakujunduses.

Liina Keevalliku lavakujunduses oli ilusaid leide nagu laeva illuminaatorit meenutav aken, mis võis olla nii kuu kui allikas, palju lehvivat kangast ja mõjuvaid lahendusi mõlema vaatuses lõpus. Ometi tundus, et iga konkreetne asi, mis laval on, lõhub ooperi muinasjutulist ja unenäolist õhkkonda ja tundub kuidagi üleliigsena.

### Mõjus lõpp

Väga mõjus on ooperi lõpp. Kõige silmapaistvam objekt laval on üleelusuurune mänguasjariiu. Mélisande'ile polnud antud oma elu korraldamisel just palju vabadust. Lavastaja ja kunstniku tahtel peab ta elama ja surema selles suure riulis, olles nii saatuse kui ebakindlate meeste mängukann.

Kui paljud 100 aasta vanused sümbolid on tänapäevase eesti vaataja jaoks loetatud või oma tähenduse kaotanud, siis nukud ja nende vabadusse pürgimise motiiv on sel aastal paljudel silme ees.

Selleks et kõnetada publikut, peavad teemad olema õhus. Suurt sisemist segadust ja ümbritseva mittemõistmist, millest see ooper räägib, on igas tänase päeva hetkes. Näitemängu läbiv lõputu igatsus valguse järele on meil samuti südames, nagu on ka teadmine teelt eksinud ja kuristikku poole sammuvast lambakarjast.

Siiski on lavastaja selles ängi täis loos jätnud vaatajale valguskiire. Ooperi lõpus märkab kiire pilk lambaid rõõmsalt karjamaal ja Golaud poeg Yniold sammub päikesetõusu poole, sest valgus pole ju maailmast kadunud. ●

### „Pelléas ja Mélisande“

#### LAVASTUS

Lavastaja **Albert-André Lheureux** (Prantsusmaa), muusikajuht **Arvo Volmer**, kunstnik **Liina Keevallik**, valguskunstnik **Rasmus Rembel**, videokunstnikud **Andres Tenusaar** ja **Raivo Möllits**, Pelléase rollis **Helder Harry Põlda** või **Samy Camps**, Mélisande - **Karis Trass** või **Helen Lokuta**, Golaud - **Raiko Raalik** või **Stephan Loges**, Geneviève - **Aule Urb** või **Juuli Lill**, Arkel - **Priit Volmer** või **Julien Veronese**, Yniold - **Elena Brazhnyk**, **Merit Kraav** või **Carol Männamets**, Le Medecin - **Mart Laur** või **Kim Sargyan**, La Berger - **Tiit Kaljund** või **Kim Sargyan**

**Claude Debussy ooper (maailmaesietendus 30. aprillil 1902 Salle Favartis). Esietendus rahvusoperis Estonia 22. septembril 2023. Etendused veel 6. ja 11. oktoobril.**